

LIZARDIZ GATOA GALDEZKA

4 Lizardi gora, Lizardi behera, Aitzol gora, Aitzol behera, Aita Onaindia gora, Aita Onaindia behera... Hori dute urteurrenek eta antzekoek sarri askotan: lausengua lausenguaren atzetik, eta esker ona esker onaren ondoren. Ia beti merezitakoak, bestalde. Baina eskerrik onena idazle batentzat besteok haren lana irakurtzea da. Are gehiago goiko hiru idazle -ez idazle bakarrik- joriren kasuan. Zenbat lizardizale ote dago inoiz Lizardiren lanik irakurri ez duenik. Bat baino gehiago bai, seguruki! Horregatik, guk, aipurik ederrena bere poesia dastatzea delakoan, *Sagar-lore* izeneko abestia ekarri nahi dizuegu hona. Elkar argitaletxeak kaleratu zuen diskoa. Musika Antton Valverdekena da, eta nahikoa ezagun egin zen orain 10 urte. Diskoaren izena "Urte-giroak ene begian". Udaberriari eskainitako abestia da. A. Valverde bera da kantaria. Antton Valverde aparta, Francisco Escuderok ere jarri dio musika Lizardiren poesiari. Adibidez, *///eta* izenekoari.

SAGAR-LORE Loreil-bete

- 1 Anitz egunez, ez gera alaitu lurtarrok. Goien sar egin baitu Euri'k Eguzki **giltzapean**; yaun **orail** eder, legorteen aita katez loturik egona baita **odei** bustien sabelean.
- 2 Gaur, orra agiri, tarteka, urdiña... Sor zait barrura **larrera**-miña; ta, aspaldi ez-ta, mendi-aldi. Bete ditzadan argiz begiok; eten **zain-giar** lotuegiok; bularra asetuz **noan** geldi.
- 3 Badut zalantza zein giro izaki; otzaren **aala danentz ebaki**; ikus ezpaitut Udaberri... Baiña, bat-batez, gain-beera, maldan, **moltso** zuri bat... Elur ez al-dan, loreak ote... aal igerri!
- 4 Ari beltz oker naasi sareak eundaka **atzitu** ditu... loreak? **elur-malutak**? **mitxeletak**?— Itxon: txori bat, zear, egaka dabil, **kabigai-lorrez**, esaka: — Gaur dira gure maite-**bestak**!

- 5 Sagasti berri, sagasti zuri, inguma-atsegintokia iduri, elurte arian geldia! Ezin **urtuzko txingor** ugari, azpi gizenean duk nabari zelai-bitxizko loredia...
- 6 Zertan **udalen** dan igertzeko begi bear diot bide-ertzeko pago **pertxenta** gazteari, ta ikus **orbelez** dan erantzia ta apaingarri berriez yantzia, baso zabalen aitzindari?
- 7 Zertan bear dut yakin Itzala, **pagadiaren** ume yaukala, neska-**kozkortzen** ari al-dan?... Kilker olerkari **arloteak** **neurtiz ozenak** ditun boteak lurrezko yauregi-atean?...
- 8 Bego tximirriten **egaketa**; beude marrubi-loreak, eta **irusta-sailla** ere bego: dantzari-talde, *Baco*'tiarrak naaspil zoroan zuti-baldarrak esku-goitian ontzia ardo...

- 9 Ene begiok, ez **so** besteri: bide-ertz onetan nadin eseri, iri begira **sagastia**... Sagasti gazte, sagasti zuri... inguma-atsegintokia iduri, elurte-arian geldia!

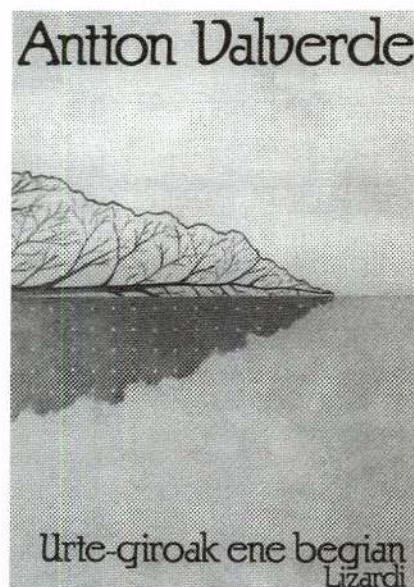
Xabier Lizardi ezkerrean.

GILTZAPE.- Giltza+pe. Gatibu, preso. Bajo llave. Era berean: zuhaizpe, elizpe, aterpe...
HORAIL.- Horia. Rubio, amarillo.
HODEL.- Lainoa. Nube.
LARRERA-MIN.- Mendira edo zelaira joateko gogoa.
ZAIN-GIHAR.- Músculo.
NOAN.- Joan nadin. Vaya yo.

DANENTZ EBAKI.- Ebaki edo eten ote den.
MOLTZO.- Multzoa, piloa. Montón.
ATZITU.- Atzeman, harrapatu. Coger.
ELUR-MALUTA.- Copo de nieve.
MITXELETA.- Pinpilinpauza.
KABIGAI-LORREZ.- Kabia egiteko gaiak arrastaka.
BESTA.- Festa. Fiesta.
URTU.- Derretir.

TXINGOR.- Kazkabarra, aintziarra. Granizo.
UDALEN.- Udaberria. Primavera.
IGERRI.- Antzeman. Percibir, sentir.
PERTXENTA.- Ederra, polita.
HORBEL.- Hojarasca.
PAGADI.- Pago+di. Hayedo. Era berean: pinudi, artadi, sagardi...
KOZKORTU.- Hazi, sendotu.
ARLOTE.- Baldarra. Torpe.

- 10 Txuriaz naasi, **pipil gurien**,
ler-gabe-lore **zabal-zorien**
gorrixka, nabari duk sarri,
odol-tantoak antzo... Begira:
erditze baten **aztarnak** dira:
Bizi-erditze zoragarri!
- 11 Ibil, txoriok, ta kanta alaiki.
Negu **agurea** illa da, **baiki**,
lurra **soil baitago elurrez**:
oro dezaken esku **naroak**
erein baititu zuaitz-soroak
ogi berriren **apurrez**...
- 12 Bekit iretzat oi u alai au,
sagasti, iretzat; bereizki bai'au
yaiez yantzi **zorna** berriak!
Bizitza duk agiri **garretan**...
Bizitza, ler-berri, adarretan...
Igan dik **sort-ogea** Udaberriak!

LIZARDIRI BURUZ ZENBAIT XEHETASUN

- Jose Maria Agirre Egaña "Lizardi" (1896- 1933)
- 1923an Frantziska Eizagirrerekin ezkondu zen. Lau seme-alaba izan zituzten.
- 1923-30 urteetan Primo de Riverak diktadura militarra ezarri zuen. J. Garmendia, "Zeletak" dioenez hala esan omen zuen Lizardik: "Ezin genezakek abertzale bidetik jo, PRIMO-k **eragozten** digulako. Euskera bidez jo dezagun".
- 1925ean semea, Xabier, hil egiten zaie. Xabier baino lehen bizkiak izan zituzten, eta jaio eta ordu gutxitara hil egin ziren hauek ere.
- 1931an *Tolosako Olerti Egunean* lehendabiziko saria irabaziko du *Uzta-erdi* olerkiarekin. Hurrengo urtean *Biotz-Begietan* poema-bilduma ospetsua aterako du.
- Gipuzkoako Buru Batzarreko idazkaria izan zen.
- Banco De Tolosan egin zuen behar.
- Bi urtetan egin zituen lege-gizon izateko ikasketak.
- Jende askok idatzi du Lizardiz, eta gutxi batzuk ikertu. Besteak beste, Aitzolek, Jon Kortazarrek, Ibon Sarasolak, Koldo Mitxelenak, Karlos Otegik, Luis Mari Mujikak, Orixek, Lurdes Otaegik...
- *Olerkiak*, *Lizardiren Kazetari-lanak*, *Lizardiren poetika*. Hona hemen *Erein* argitaletxearen hiru liburu Lizardiz.
- Hirugarren liburu horretatik esaldi hau aukeratu dugu: "Euskal Herriaren hizkuntzak eta nortasunak modernitatearen aurrean bizi zuen **kinka larrian** aurrera egin ahal izateko egin beharra zuen modernizatzeko entsegua da Lizardiren obra".
- Beharbada Lizardiren pasarterik ezagunena: *Baina nik izkuntza larrekoa/nai aumat ere noranaikoa/ yakite-egoek igoa/ soña zaar, berri gogoa;/azal orizta, muin betirakoa.*

NEURTITZ.- Bertsoa.
OZEN.- Zolia. Sonoro.
HEGAKETA.- Vuelo.
IRUSTA SAIL.- Campo de trébol.
SO.- Begiratu. Mirar.
SAGASTI.- Sagardia. Manzanakl.
PIPIL.- Kimua, aldaska. Botón, retoño.
GURI.- Samurra. Tierno.

ZABAL-ZORIEN GORRIXKA.-
Zabaltzeko zorian daudenen gorrixka. El
rojizo de las (flores) que están a punto
de reventar.
ERDITZE.- Parto.
AZTARNA.- Zantzua. Vestigio.
AGURE.- Gizon zaharra.
BAIKI.- Benetan, zinetan.
Verdaderamente.
LURRA SOIL BAITAGO

ELURREZ.- Lurrean ez baitago elurrik.
NAHARO.- Joria. Fértil.
APUR.- Migaja.
ZORNA.- Izerdia. Savia.
GAR.- Sua. (Udaberriko epeltasunaren
metafora.)
HIGAN.- (Hitanoa). Zugan. En tí.
SORTOHE.- Jaiotza-oheta. Lecho natal.
ERAGOTZI.- Galarazi. Impedir.
KINKA LARRIA.- Situación crítica.